

Innvandrere og flyktingers vei mot arbeidslivet

Integrering av flyktinger og innvandrere i det norske samfunnet, så de opplever å være likeverdige medborgere, er et felles samfunnsansvar som forutsetter langsiktige strategier satt i system. Innvandrere tilhører en rekke grupper med ulike behov, forutsetninger, muligheter og utfordringer. Å få til gode helhetlige opplæringsløp hvor de kan utnytte sine potensialer vil ha stor betydning for den enkelte, og gi en betydelig kulturell og samfunnsøkonomisk gevinst. Hertil kreves et samarbeid på tvers av forvaltningsnivåer, samt nasjonale føringer for å etablere konkrete og forutsigbare samarbeidsmodeller for å kunne lykkes med en helhetlig integreringspolitikk med respekt for personlige og kulturelle forskjeller.

Et viktig ledd i integrasjonen er arbeidslivet. Å komme inn i arbeidslivet, og oppnå varig tilknytning til dette, kan være en viktig vei til integrasjon. Gode levekår for voksne minoritetsspråklige sikres best gjennom arbeidsdeltakelse, hvor målet bør være deltakerlikhet, dvs. lik relativ yrkesdeltakelse, for innvandrerggruppen som for den øvrige befolkningen. Høy sysselsetting for alle befolkningsgrupper er en forutsetning for å sikre en bærekraftig velferdsstat, redusere sosiale forskjeller, forebygge fattigdom og oppnå likestilling mellom kjønnene, og dermed unngå utenforskap og marginalisering.

AUD BLAKER

Avdelingsleder, Praksis
Bærum kommune, Voksenopplæringscenteret,
Norge
aud.blaker@baerum.kommune.no

MICHAEL SVENDSEN PEDERSEN

Lektor emeritus
Roskilde Universitet, Danmark
misvpe@ruc.dk

Innvandrere har gjennomgående lavere kompetanse enn majoritetsbefolkningen innenfor sentrale kunnskapsområder som lesing/skriving og problemløsning. Med den raske teknologiske utviklingen i samfunnet vil dette gapet øke med mindre det tas bevisste valg. Dessuten vil svake grunnleggende språklige ferdigheter gå ut over evnen til å delta i samfunnet på lik linje med majoritetsbefolkningen.

Skal det lykkes å kvalifisere deltakerne til et varig fotfeste i norsk arbeidsliv, har opplæringen i norsk som andrespråk derfor en viktig rolle å spille i en langsiktig og helhetlig opplæring. Det innebærer et samarbeid mellom mellom kommune, arbeidsplass og opplærings-senter.

Voksenopplæringscenteret i Bærum

Voksenopplæringscenteret i Bærum har i lang tid arbeidet med en språkopplæring som kan bidra til å gjøre deltakerne på spor 2 (deltakere med grunnskole og evt. påbegynt videregående opplæring fra hjemlandet) og spor 3 (deltakere med akademisk bakgrunn) ansett-bare.

“Hvem er du?”, “Hva kan du?”, “Hvor skal du?” Disse er sentrale spørsmål å stille allerede ved registrering og kartlegging av deltakerne. På basis av registreringen utarbeides CV for den enkelte deltaker som legges inn i datasystemet FLYVO – et felles system for Flyktningkontoret og Voksenopplæringen hvor NAV har lesetilgang. Dette gjøres for tidlig å kunne identifisere forhold av betydning for å kunne etablere et tilpasset løp mot ansettbarhet.

Når en deltaker er kartlagt og registrert, starter norskopplæringen. Deltakerne går ett semester med norsk- og samfunnskunnskap, før de går over til en praksisrettet opplæring. Ved Voksenopplæringscenteret i Bærum har man valgt å samle praksisrettet opplæring i én avdeling, avdeling Praksis. Erfaringen tilsier at hele denne målgruppen har behov for slik praksisrettet opplæring for å få drahjelp inn mot arbeidslivet. Dette tilbudet gis derfor til alle innvandrere og flyktninger i kommunen.

Vi har arbeidet med arbeidsrettet opplæring i flere år, og har sett et behov for å utvikle en egen metodisk plan for arbeidslivskunnskap.¹ Denne planen er utarbeidet av lærere på avdeling Praksis på oppdrag fra Kompetanse Norge, en statlig etat som har i oppdrag å bidra til økt deltakelse i arbeids- og samfunnsliv. Kommunen har videre ansatt praksiskoordinatorer som skal finne og gjøre avtaler om praksisplasser med lokalt næringsliv. Praksiskoordinatorene opp-

retter kontrakter og har kontakten med arbeidsgiverne i praksisperioden. Læreren fra voksenopplæringscenteret har ansvar for den faglige oppfølging av deltakerne på praksisstedet. Deltakerne får tilbud om praksis i så vel privat som kommunal virksomhet. Det er en egen ressurs i kommunens HR-avdeling som er pålagt å samordne praksiskoordinatorernes arbeid. Denne ressursen har tett kontakt med praksiskoordinatorerne og har ukentlige samarbeidsmøter.

Før praksisperioden begynner, har praksiskoordinatorerne samtaler med deltakerne og lærerne for å finne rett praksisplass basert på deltakernes ønske og bakgrunn. Praksiskoordinatorerne gjennomfører også kursvirksomhet for deltakerne i et introduksjonsprogram. Hensikten er å forberede deltakerne på praksisperioden ved å fokusere på arbeidslivskunnskap, kultur på arbeidsplassen, trening på presentasjon, utarbeidelse av CV, etc.

Praksisløpet for spor 2-deltakerne

Spor 2-deltakerne utgjør den største innvandrerguppen. Felles for dem er at de ikke har avsluttet opplæringsløpet mot et yrke. For denne gruppen er det derfor viktig å bygge videre på den kompetansen de allerede har opparbeidet seg, slik at de ikke etter to år med introduksjonstilbud går ut som ufaglærte.

Deltakerne på spor 2 starter først med språkpraksis i et kurs over ett semester. Dette kurset er ikke bransjerettet, men representerer en første generell introduksjon til arbeidslivet. Deltakerne har timeplanfestet opplæring i arbeidslivskunnskap, norsk- og samfunnskunnskap og dataopplæring. I løpet av perioden har praksiskoordinatorerne samtaler med deltakere og lærere. Egnede praksisplasser blir lokalisert, og det skrives kontrakt mellom deltaker og praksissted.

raksisperioden starter med full praksis i to uker, slik at deltakerne får tid til å bli kjent på en arbeidsplass. Deretter følger en periode hvor det kombineres mellom praksis og skole, og i de siste fire ukene av semesteret er det igjen full språkpraksis. Mange av deltakerne går deretter over i sommerjobb/deltidsjobb. Etter ett semester med språkpraksis, går deltakerne over i et mer bransjerettet kurs.

Disse kursene vil gå over ett skoleår og bør legges opp som en forberedelse til et videregående løp mot for eksempel fagbrev. I Bærum kommune er det opprettet forskjellige bransjekurs for å forberede deltakerne på et videre løp i videregående skole.

En annen vei for å få inn fagkunnskap i den arbeidsrettede opplæringen, er å samarbeide tett med bransjene i næringslivet. Voksenop-

plæringscenteret i Bærum har arbeidet for å inngå intensjonsavtaler med bransjer og lokale bedrifter. Gjennom slike samarbeidsprosjekter kan opplæringen tilpasses særtrekk og særlige behov innenfor de ulike bransjene. En plan for opplæring i praksisperioden med en fadder/mentor fra bransjen, i tillegg til oppfølging av språklærer, forsterker opplæringen og fører til en vinn-vinn-situasjon for både arbeidsgiver og deltaker.

Ansettbar

Voksenopplæringscenteret i Bærum har i lang tid arbeidet for å gjøre deltakere ansettbar i bedrifter og næringsliv, det vil si å bidra til at deltakerne får de språklige ferdighetene og yrkeskompetansen som trengs for å kunne komme i jobb. Det er i denne sammenheng ikke tilstrekkelig bare å gjennomføre språkopplæring rettet mot en standardisert norskprøve. Det er imidlertid helt nødvendig å drive språkopplæring knyttet til det arbeidsområdet man skal inn i, det man kaller bransjenorsk. Videre er det viktig å tilføre bransjerettet fagkunnskap, noe en norsklærer normalt ikke har særlige kunnskaper om. Slik fagkunnskap innhentes derfor gjennom faglærere fra videregående skole eller fra bransjene. Styrken til norsklærerne er at de kjenner deltakerne som målgruppe og kan lage gode pedagogiske opplegg.

Hovedmålet med norskopplæringen er at deltakerne får kommunikative kompetanser som gjør dem egnet til å håndtere kommunikasjonssituasjonene på arbeidsplassen. Men det er også behov for å fokusere på den sosiokulturelle delen av arbeidslivet, slik som arbeidslivskunnskap og arbeidsplasskultur, slik at deltakerne kan få den språklige kompetansen som trengs for å forhandle sin identitet og en plass i arbeidsfellesskapet.

I tillegg til bransjenorsk, fagpåfyll og arbeidslivskunnskap, er det således behov for å bygge deltakernes “empowerment”. Dertil kommer at deltakernes muligheter og motivasjon for språkopplæring avhenger av en personlig avklaring av egne karrieremuligheter og fremtidsutsikter.

Språkdidaktisk tilgang

For at undervisningen i norsk som andrespråk skal kunne bidra til å gjøre deltakerne mer “ansettbare”, blir de ikke alene undervist i det språket de trenger for å kunne utføre arbeidsoppgaver på arbeidsplassen; språkundervisningen gir også deltakerne faglige kom-

petanser og bidrar til å “empower” dem til å bli en integrert del av arbeidsfellesskapet. To av måtene å gjøre det på, er å flytte språkundervisningen ut på arbeidsplassen, og ta arbeidsplassen med inn i undervisningen.

Når vi flytter språkundervisningen ut på praksisplassen, er det i forveien laget en avtale om hvilke læringsmål som foreligger forut for praksisoppholdet, og så drar en lærer ut og underviser deltakeren i noen timer på praksisplassen, som for eksempel kan være en matbutikk. Her er deltakerens arbeidsoppgaver typisk utplassering av varer, svare på spørsmål fra kunder og sitte i kassen. Sammen med språklæreren tar deltakeren ett steg videre: De gjennomgår forskjellige ord som står på for eksempel en brusflaske, samtidig med at deltakeren blir oppmerksom på sentrale ord (i anførselstegn). Det er en “produktbeskrivelse” på flaskene; i noen er det “sukker”, i andre “søtstoff”, som er “en erstatning for sukker”. Drikkevarene inneholder også “vann”, “frukt” og “fargestoff”, og de er i en “emballasje”. Lærer og deltaker gjennomgår også butikkens retningslinjer for påkledning når man arbeider på kjølerommet: “varmt undertøy”, “lue”.

Deretter gjennomgår de prosedyren for avlevering av flasker i “panteautomaten”: “Kunden legger flasken dér [i automaten], trykker på den grønne knappen og får en kvittering som de tar med til kassen og får penger tilbake.” Språklæringen er her tett knyttet til varekunnskap og kjennskap til prosedyrer i butikken. Underveis kan læreren og deltakeren gjøre rollespill med kundebetjening, med fokus på servicertett språk.

Deretter går de inn på pauserommet, hvor deltakeren noterer de nye ordene i grupper i en notatbok. En ordgruppe kan for eksempel være “emballasje”, og inneholder ord som “kartong”, “boks”, “beger” og “flaske”. Så kan de med lærerens hjelp logge seg inn på arbeidsplassens intranett og gjennomføre nettbaserte kurs, som for eksempel brannsikkerhetskurs. Gjennomgangen av kurset og spørsmålene bidrar til deltakerens språklæring, og når deltaker har fått de obligatoriske kursene bestått, er deltaker dessuten ansettbar i butikkjeden, hvilket språklærer gjør oppmerksom på ved å vise deltaker en liste over ledige stillinger i kjeden.

Når arbeidet tas med i undervisningen, kan det skje i form av case, for eksempel i pleien. Her får deltakerne en gruppeoppgave som består av rollespill om en konflikt eller et problem fra praksisplassen som viser kommunikasjon mellom personer. Casen det blir tatt utgangspunkt i, skal beskrives: Hva er problemet? Hvordan fordeles rollene?

I utviklingen av casen møtes gruppen så ofte som mulig, men bruker også Facebook. Klasserommet er innredet som et rom på et sykehjem, med en regulerbar seng, samt det utstyret som ellers brukes i forbindelse med pleie av eldre: stellefrakker, gummihansker, kluter osv. Gruppen spiller sitt rollespill, og resten vurderer den språklige og kroppslige kommunikasjonen i et skjema, og gir til slutt en muntlig tilbakemelding på språk og faglighet.

I en konkret case er to av deltakerne pleiere, hvor den ene opptrer irritert og uengasjert, mens den andre utfører arbeidet korrekt. De to andre deltakerne spiller syke og litt vanskelige beboere som skal vaskes, kles på og spise frokost. Under tilbakemeldingen fra gruppen blir det diskutert hvordan man utfører forskjellige oppgaver på den korrekte – og den inkorrekte – måten, og hvordan man bruker språket til blant annet å sikre at beboerne får mulighet til selvbestemmelse.

Rollespillgruppen forteller at deres case og rollespill bygger på situasjoner de selv har opplevd på praksisplassen. På den måte bidrar case-arbeidet til deltakernes språklige og faglige forståelse, og dermed i siste omgang til at de beveger seg i retning av å kunne ta en utdanning innenfor pleie og omsorg.

Konklusjon

Det overordnede formål med vårt arbeid i Bærum, er at vi gjennom språkundervisningen bidrar til å gjøre deltakerne egnet for ansettelse på arbeidsmarkedet og dermed får mulighet til å bli integrert i det norske samfunn som likeverdige borgere. Dette forutsetter at det skapes helhetsforløp, hvor språkundervisningen gir deltakerne kommunikative og sosiokulturelle språklige og faglige kompetanser i et virkelighetsnært forløp, slik at deltagerne blir rustet til deltakelse i arbeidslivet, parallelt med de nasjonale prøvene. Å lage gode og helhetlige løp er ingen “quick fix”, men et langsiktig og nødvendig arbeid med behov for nasjonale føringer, slik at det skapes et samarbeid på tvers av forvaltningsnivåer med utgangspunkt i deltakernes medbrakte kompetanser.

Noter

1. <https://www.kompetansenorge.no/contentassets/48d8b9a37f874b158744caf-796c1aa8a/veileder-i-arbeidslivskunnskap.pdf>

Litteratur

- Pedersen, M. S. & Kompetanse Norge (2018). Arbeid og språk – et samspill. Kompetanse Norge. <https://www.kompetansenorge.no/Norsk-og-samfunnskunnskap/arbeidsrettet-opplaring/#ob=16860>